

**Türkiye'de
Çocuk İşçiliği ile
Mücadele Yılı 2018
Değerlendirme
Buluşması**

**SUNUM
ÖZETLERİ**

**TÜRKİYE’DE ÇOCUK İŞÇİLİĞİYLE MÜCADELE YILI 2018
DEĞERLENDİRME BULUŞMASI**

12 Ocak 2019

İstanbul Bilgi Üniversitesi, santralistanbul Kampüsü

PROGRAM

Türkiye’de Çocuk İşçiliği ile Mücadele Çerçeve Sunumu

Gözde Durmuş, İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi

Pınar Uyan Semerci, İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

1. Oturum

2018 Çocuk İşçiliği ile Mücadele Çalışmaları-Sunumlar I

Kolaylaştırıcı: Emre Erdoğan, İstanbul Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bülent Gülçubuk, Ankara Üniversitesi

Türkiye’de Tarım Politikalarının Çocuk İşçiliğine Etkileri

Sedat Benek, Harran Üniversitesi

Tarım Sektöründe Çocuk İşçiliğini Azaltmak

Saniye Dedeoğlu, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Çocuk İşçiliği Saha Bulguları Değerlendirmesi

Sinem Bayraktar, Kalkınma Atölyesi

UNICEF İşbirliğinde Çocuk İşçiliği ile Mücadele Programı

Ertan Karabıyık, Kalkınma Atölyesi

Mevsimlik Tarımsal Üretimde Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi

Yasal ve Kurumsal Boşlukların Azaltılması Projesi

Tuğba Konaş, Her Çocuk Bir Dünya Projesi

Fındık Tarımında Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi

Burcu Kuğu Bolak ve Hande Özhabeş, Adil Emek Örgütü

Fındık, Pamuk ve Tekstil Alanında Çocuk İşçiliği ile Mücadele

Ozan Çetin, Genç Hayat Vakfı

Fındık Bahane Projesi

Berivan Çite, Hayata Destek Derneği

Türkiyeli ve Suriyeli Çocuklar Arasında Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Projesi

Zübeyde Ekmekçi, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği

Adana’da Çocuk İşçiliğini Önleme Projesi

2. Oturum

2018 Çocuk İşçiliği ile Mücadele Çalışmaları-Sunumlar II

Kolaylaştırıcı: **Gözde Durmuş**, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi*

Bülent İlik, *Başkent Üniversitesi*
Antalya Zeytinköy Çocuk Yaz Okulu

Süleyman Gök ve Özlem Akın, *Sürdürülebilir Kalkınma ve Girişimcilik Derneği*
Geleceğimiz İçin En İyisini Biz Yaparız Projesi

Kasım Karataş, *Hacettepe Üniversitesi*
Ankara Sokaklarında Çalıştırılan Çocuklar

Meltem Dayıoğlu Tayfur, *Orta Doğu Teknik Üniversitesi*
Türkiye’de Zorunlu Eğitim Süresinin Uzatılmasının Çocuk İşçiliğine Etkisi

Burcu Meltem Arık Akyüz, *Eğitim Reformu Girişimi*
Eğitim ve Çocuk İşçiliği

Z. Hande Sart ve Büşra Erdoğan, *Boğaziçi Üniversitesi*
İşimiz Okumak Projesi

Seda Akpınar, *Concern Worldwide Türkiye*
Eğitim Yoluyla Çocuk İşçiliğiyle Mücadele

Ece Yeni, *Türk Kızılayı Bağcılar Toplum Merkezi*
Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Çocukların Eğitime Erişimi ve Katılımı

Ayşegül Kanal, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi*
Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Araştırma ve Model Geliştirme Projesi

Türkiye’de Çocuk İşçiliği ile Mücadele Değerlendirme Paneli

Kolaylaştırıcı: **Pınar Uyan Semerci**, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi*

İbrahim Demircan, *T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı*
Ceren Ababay Tosyalı, *Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)*
Emre Üçkardeşler, *Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)*

Açılış Konuşması - Çerçeve Sunum

Pınar Uyan Semerci, İstanbul Bilgi Üniversitesi

Türkiye’de Çocuk İşçiliği ile Mücadele Yılı 2018 Konferansı’na hoş geldiniz. Çocuk işçiliğiyle mücadele gibi çok katmanlı, çok zor bir konuda bir araya gelmek, birbirimizi duymak, birbirimizden öğrenmek, tecrübelerimizi konuşmak ve ortak akıl geliştirmek çok önemli. 3 Kasım 2018’de bu alanda çalışan STK uzmanları ve akademisyenlerle gerçekleştirdiğimiz arama toplantısında da gayemiz buydu. Özellikle alanda çalışan akademisyen ve sivil toplumdaki arkadaşlarımızla “Ne yapsak?” diye konuştuğumuzda en azından birbirimizi daha geniş bir toplantıda duysak, 2018 tecrübelerimizi değerlendiresek demıştik. Bugün de bu vesileyle buradayız. İyi ki geldiniz.

Bu çerçeve sunum bağlamında çocuk işçiliğiyle mücadeleye dair altını çizmek istediğim bazı noktaları hızlıca aktarmak istiyorum.

Öncelikle sahip olduğumuz teorik perspektifi düşünmek kıymetli. Her çalışmada olduğu gibi çocuk işçiliğiyle mücadele konusuna hangi çerçeveden bakıyoruz? Her birimiz araştırma ya da uygulama bağlamında alanda çalışanlar olarak nasıl bir teorik bagajla girdik ve bu neyi değiştirdi? Başka teorik çerçevelere de ihtiyaç yok mu? Hem kendi perspektifimizin farkında olmak, sınırlılıklarını ve getirdiği açılımları bilmek; hem de başka hangi perspektiflerle zenginleştirebileceğimizi düşünmek... Biz nereden okuyoruz sahayı? Başka hangi okumalarla birleştirecek açılımlarımız daha geniş, daha doğru olabilir? Daha iyi anlayabilir miyiz ve daha doğru çözümler üretebilir miyiz? Bu noktada çocuk hakları bizim çapamız. Bu çok temel bir nokta ve bunu kaybetmemek gerekiyor. Özellikle bu alana yeni giren farklı disiplinlerden uzmanların “çocuk hakları”; “çocuğun üstün yararı” gibi temel kavramları özümsemesi gerekiyor. Bu çapayı kaybetmeden diğer disiplinlerle konuşmaktan bahsediyorum.

İkincisi tanımlar... Çocuk tanımında bile bazen zorlanabiliyoruz. Evrensel olarak kabul ettiğimizi düşündüğümüz, “18 yaş altı çocuktur” dahi sorgulanabiliyor. Bu kadar net olarak tanımlanmış bir alanda bile, çok farklı gruplarla konuştuğumuzda birden “Ya koca adam olmuş zaten” cümlesiyle ya da bunun farklı türevleriyle 18 yaş altının çocuk olduğu ifadesinin tartışıldığı bir noktada kendimizi bulabiliyoruz. O yüzden çocuk tanımı da dâhil olmak üzere bütün tanımların, yasal durumun çok net olduğu basit bir dokümana ihtiyacımız var. Aynı şekilde “çocuk işçiliği”nin kavramsallaştırılması konusunda da kafa karışıklığı görüyoruz çoğu zaman. Çocuğa sorumluluk verilmesinden bahsetmiyoruz, bir çocuğun gelişiminin engellenmesinden, bir çocuğun yaşından çok daha büyük, ağır yükler altında ezilmesinden bahsediyoruz. Bu noktanın da altını çizmek gerektiğini düşünüyorum çünkü bu konuyu ele aldığımız farklı gruplarda “Yatağını da mı toplamasın, ekmek almaya da mı gitmesin?”; “Biz de tarlada çalışmadık mı? Fındığı toplamaya ben de babamla gitmedim mi?”; “Ben de kardeş baktım” gibi ifadeler ve sorularla kişilerin kendi deneyimlerinden, sosyalleşmelerinden ya da başka sebeplerden gördüğümüz çocuk işçiliğinin normalleştirilmesine tanıklık ediyoruz. Bunlar çok hayati çünkü en sonunda gelmeye çalışacağım gibi, bu algılarla mücadelemiz öncelikli olmalı gibi geliyor bana. Çünkü bu sadece kamu düzeyinde ya da sadece işveren düzeyinde değil, toplum olarak bu konuyla ilgili algımızı sorgulamayı gerektiriyor. Aynı şekilde ev bakım yükünün altını çizmek gerek. Çoğu zaman bu alanda çalışan bizler, özellikle kız çocuklarının üzerinde olan temizlik, kardeş bakımı gibi yükleri “Evet, biz bunu çocuk işçiliğinin parçası olarak tanımlıyoruz” diyoruz ama bu konuda hâlâ çok yol almaya ihtiyaç var. Örneğin çadırdaki kardeş bakımı, mevsimlik tarım için söylüyorum, bazen tarladaki yükten daha bile ağır olabiliyor, çünkü riskler daha fazla olabiliyor. Kardeşin bir su kanalına düşmesi riski çok daha bir ağır sorumluluk olarak o kız çocuğunun sırtında olabiliyor. O yüzden de tanımların içine,

çocuğun gelişimini engelleyebilecek şekilde olan evdeki yükleri de koymak ve tekrar tekrar söylemek şart.

Aynı şekilde hassas/kırılgan gruplar diyebileceğimiz, yani bütün bu genel öykünün içinde daha da hassas hallerin vurgulanması gerekiyor. Örneğin, şu an için Suriye'den gelen geçici koruma statüsündeki çocukların arasından çocuk işçi olanlarla çalışıyorsak, buradaki daha da kırılgan hali vurgulamak gerekiyor ama hepsinin çocuk olduğu vurgusunu atlamadan.

3 Kasım'daki toplantıda çok konuştuğumuz bir başka noktayı da dile getirmek isterim. Bu alanda çalışan bizlerin farklı vesilelerle vurguladığı nokta, veri eksikliği. Çok ciddi bir veri eksikliğimiz var. TÜİK'in verisi 2012. Acil olarak çocuk işçiliği verisi toplanmalı. Kapsamlı, tüm resmi koyacak niceliksel/sayısal araştırmaya ihtiyacımız var. Makro verinin yanı sıra öyküleri anladığımız mikro veri de şart. Büyük resmi mümkün olduğunca ortaya koyduktan sonra her alana, her ile, her bölgeye, her sektöre, her ürüne girdiğimizde başka bir dinamiği de görüyoruz. Bu yüzden farklı araştırma teknikleriyle, belki süreçleri takip ederek ciddi bir biçimde veri toplamak hâlâ çok hayati. Neden çok hayati? Elimizde ne kadar düzgün veri varsa çözüm için o kadar doğru adımlar atabiliyoruz. Belirttiğim üzere algılar da çok hayati olduğu için, algılara dair de araştırma yapmamız gerekiyor; yetişkinlerin gözünden bu olayın nasıl görüldüğüne dair. Çok samimi olarak söyleyeyim, bizler çevremizdekilere bu alandaki bulgularımızı anlatmaya çalıştığımızda da hissettiğimiz, bu konunun anlattığımız diğer konular kadar ilgi çekmediği, yeteri kadar önemsenmediği. O yüzden algıyı da araştırmamız gerekiyor. Yani nasıl bir meşrulaştırmayla insanlar bu konuyla ilgili huzursuz olmadan yaşayabiliyorlar. Herkes kendi çocuğuna bu kadar özenirken, kıyamazken; nasıl oluyor da diğer çocukların sahada, tarlada, tekstil atölyesinde, ayakkabı sektöründe çalışıyor olmasını dert etmeyebiliyor.

Ekonomik koşulların, eşitsizliklerin içinde yaşıyoruz. Bu ekonomik koşullar, yapısal durum değişmeden çocuk işçiliğiyle mücadele edilebilir mi sorusu önemli bir soru. Mücadelenin farklı biçimlerini düşünmek: Makro düzeyde eşitsizlikle olan uğraş ve aynı zamanda sahadaki çocukların durumuyla, onların çocuk işçi olmasını önlemeye ve okula devamını sağlamaya dair uğraş. Çocuk işçiliğiyle mücadelede konunun özgünlüğü ele alınırken bir yandan da bu ortak sosyoekonomik koşulların sonucunda ortaya çıktığı belirtilmelidir. Örneğin enformel işgücü gerçeği. Özellikle bizim Bağcılar'da yaptığımız araştırmanın gösterdiği 15-18 yaş arası çalışan çocukların %92'sinin çalışması gereken koşullarda çalışmadığıydı. Ancak burada vurgulanması gereken çalışma koşullarının bu olduğu gerçeği idi, yani bütün çalışanlar için koşullar buydu. 15-18 yaş grubu da çalışmaya başlayınca bu koşullar onlar için de geçerli oluyordu. Bunun düşünülmesi gerektiğini ve bunun üzerinde çalışmamız gerektiğini düşünüyorum. Aynı şekilde toplumsal cinsiyet rolleri, bu da çok temel bir durum. Türkiye için belki birçok ülkeden de büyük bir sorun. Çok samimi söyleyeyim, hepimiz kendi ailemize bakalım önce, toplumsal cinsiyet rollerini nasıl değiştirdik, değiştirebildik mi? Nesilden nesle geçen bir durum var. Dezavantajlı ailelerde bakım yükü çok daha fazla bir biçimde kız çocuklarının üzerine düşüyor. Türkiye'nin genel sosyoekonomik, sosyo-politik gerçekliklerinin içinde çalışıyoruz.

Kır, kent, mevsimlik tarım, sokakta, evde, en kötü biçimiyle çocuk işçiliği gibi her bir biçiminin kendi içindeki risklerinin, risk kümelerinin daha farklılaşıyor olmasına da hâkim olmamız gerekiyor. Hepsini kesen ortaklıklar var ama farklı özellikler de var. İl, bölge, sektör, göç, mülteci gibi farklı durumların olması da başka bir konu, yani yerelin özgün koşullarını koymak. Bu da sahayı anlamak açısından çok hayati. Benzer bir biçimde, ailenin koşulları. Yani en kırılgan aileler hangisi? Örneğin, Suriye'den gelenlerin eğitime devamlılığıyla ilgili araştırmanın önemli bulgularından biri, ailede üçün üzerinde çocuk varsa, çocukların okula gitme oranlarının azaldığı idi. Tek ebeveyn olması, ebeveynlerin eğitim

durumu, bütün bu detaylar neden önemli? Çünkü sosyal politika geliştireceksek, bunlar üzerinden en kırılganlara dair daha hedefli politikalar üretebiliriz. Bu demek değil ki diğerinin ihtiyacı yok. Diğerinin de ihtiyacı var ama acil bir müdahale anlamında, en kırılganı yakalayabilmek, düşme riski olanın altına ağ gerebilmek için bakmamız gerekenleri görmekten bahsediyorum.

Yasalardaki muğlaklığı da belirtmek isterim. Çoğunuzun deneyimlediği gibi bazen ifadeler ve belirtilme şekilleri, net olarak aktarmamızı önlüyor. Her defasında “ama” diye bir ek açıklama yapıyoruz. Her “ama”da bu konuda bir gri alan yaratılmış gibi oluyor. Çok daha basit, kafa karıştırmayacak şekilde ifade edebilmek gerek.

3 Kasım’daki toplantıda çok dillendirilen bir diğer nokta, dijital değişim. Bu değişimin konumuza etkisi... Yaşam hızla değişiyor ve farklılaşıyor. “Youtuber” olmak ne demek? Belki bunları da tartışmak gerekecek. Yani sanal alanın getirdiği yeni riskler nelerdir? Çocuk işçiliği açısından düşünmek?

Ve çok temel bir başlık, eğitim sistemi. Eğitimin kapsayıcılığı ve yalnızca başarıya odaklanılmaması çok hayati. Bizim yaptığımız çalışmalarda ekonomik sıkıntılar çocuk işçiliğinin en temel noktası olsa da aynı zamanda okula erişimi olan çocukların bir kısmını da okulda tutamadığımız. Çocuklar kendilerini başarısızlıkları üzerinden “Ben zaten tembelim, zaten benim aklıma girmiyor o yüzden de çalışıyorum, çalışmayı ben istedim” şeklinde ifade ediyorlar. Yani bizim okul sistemimizin başarıyı öven, başarılı olan çocuğu okulda tutan bir okul sisteminden kapsayıcı bir okul iklimine dönüşmesi çok zaruri. Açık lise ve açık ortaokul üzerine çalışmamız gereken bir diğer nokta. Çünkü buradaki öğrenciler şu an eğitim sisteminin içinde veya içinde görülüyorlar, fakat bu konunun çok ciddi bir biçimde masaya yatırılması gerekiyor. 4+4+4’ün etkileri zaten konuşuldu, konuşmaya devam ediyor. Ara eleman ve çıraklık eğitimi de, o da başka bir biçimiyle çocuk işçiliğiyle ilgili çok ciddi ele almamız gereken bir konu. Çocuk işçiliğiyle mücadeleyi eğitimle beraber düşünmek, eğitimle beraber tartışıyor olmak gerek.

Ayrıca çocuğun zaman geçirdiği alanların hepsine bakmak gerek. Çünkü bazen ebeveynlerden şöyle cümleler de duyuyoruz “Sokakta olacağına o iş yerinde olması çok daha güvenli onun için”. Güvenilir alanların azlığı, özellikle en kırılgan gruplar için, diğer alanlardaki riskler bazen o kadar yüksek olabiliyor ki, bir akrabanın yanında bir tekstil atölyesinde çocuğun çalışıyor olması ailenin gözünde en güvenli yer olabiliyor. Bunların da farkında olmak gerek.

Ve tabii ki iş kazaları... Çocuk ölümleri, sakatlanmalar ve çocuk gelişimine engel durumları ne yazık ki çok sayıda yaşıyoruz. Ayrıca çoğu zaman bu kazalar, Ahmet Yıldız vakasından da bildiğimiz üzere, olduğundan başka türlü yansıtılıyor. Yasadışı olduğu bir yerde çalışırken bir de kaza geçirip ölen bir çocuktan bahsediyoruz. Bu vakaların takibi çok önemli. Kayıtsızlık, bu takibi de sınırılıyor.

Çocuk işçiliğiyle mücadelede bir başka zorluk ise çok paydaşlılık. Kamuyla yaptığımız toplantılarda, okullarda yaptığımız toplantılarda, bazen STK’larla yaptığımız toplantılarda da her kişi kendi kurumunun perspektifinden ister istemez bir savunuyla bu konuyla ilişkiye geçiyor. Oysa burada bir ortak dertle kendi kurumumuzun ya da kendi konumuzun ötesinde bir akıl yürütmeye ihtiyacımız var. Bu refleksler nasıl kırılır? Gerçekten bir işbirliği nasıl mümkün olur? İster işvereni temsil edin, ister okulu, ister kamuyu, ister STK’yı temsil edin, o masanın etrafında derdimiz çocuk işçiliğiyle mücadeleyi gerçekten nasıl yapabiliriz olduğu noktada o reflekslerden nasıl çıkacağız? Ki Türkiye genel olarak bu tarz işbirliklerinin çok zor yapıldığı bir yer ama çocuk işçiliğinde bunu yapmak zorundayız. Başka türlü mümkün olmuyor. Tek bir kurumun ya da tek bir paydaşın elinden geleni yapmasıyla çözebileceğimiz bir şey değil.

Gerçekten algıları değiştirebilmek beraberce yapabileceğimiz bir şey. O yüzden de bugün burada olduğunuz için tekrar hepinize çok teşekkür etmek isterim. Burada da söylemeye çalıştığım; sorun olarak görmemek başta olmak üzere, meşrulaştırmak, normalleştirmek, kendi tecrübesiyle eş kılamak, gündemde ön sıraya geçememe. Biz bu toplantıyı çok duyurduk, hafta içinde de gazeteci arkadaşlarla görüşeceğiz ama Türkiye'nin gündemi öyle ki, bu konu manşet olmaz. Yani başka bir gündem içinde çok çabuk aşağılarda kaybolmaya müsait bir konu. Oysa bunun öyle olmadığını, bunun çok temel bir sorun olduğunu defalarca, yorulmadan, tekrar tekrar hep beraber aktarmak zorundayız.

Biz gazetelerde dayanıklı, yılmaz, tüm olumsuz koşullara rağmen başarılı olan çocukların haberlerini okuyoruz, ama aslında sınavda kazanamayanların, başarılı olamayanların öyküsü bizim peşinde olduğumuz. O dayanıklılığı gösteremeyen çocukların durumunu değiştirmek zorundayız. Onları okul sisteminin içinde tutmak gerekiyor. Onları okul sisteminin içinde tutmanın çok kolay olmadığını, aileleri ancak sosyal politikalarla, sosyal hizmetlerle desteklediğimiz takdirde bunun olabileceği gerçeğini de bilerek. Bu noktada da medya beraberce çalışmamızın zorunlu olduğu bir paydaş. Yasal konulardaki netlik, iletişimi kolaylaştırmak adına çok önemli. Sorduklarında iki cümleyle özetleyebilmek önemli. Denetim ve izleme çok hayati. Sadece bununla sınırlı olmaması ama bunun da olması gerekli. Denetim, izleme ve sonucunda da yaptırımın var olması. Sosyal politikalarla desteklenen bütüncül yaklaşımı da ısrarla söylememiz gerekiyor. Çok kırılmalı bir aileyi çocuğu çalıştığı için cezalandırıp daha da kırılmalı hale getirip hiçbir destek mekanizması koymazsak sorunu görmüyor oluruz. Aileyi destekleyerek çözüm üretmek bir zorunluluk.

Değişim olmasına yönelik bir beklenti olması da şart. "Bir şey değişmez, bu yılların sorunu"... Genelde böyle bir algı var, yani olumlu değişime, dönüşüme dair bir ümitsizlik hâkim. Bu da uğraşmamız gereken bir konu, kendimiz de dâhil olmak üzere bir algı değişikliği yaratmamız gerekiyor.

3 Kasım toplantısında ortaya çıkan bir fikir de bu alanda şu ana kadar yapılan çalışmaların toplandığı bir platform oluşturmak. Bir web sayfası gibi düşünün, şu ana kadar çocuk işçiliğiyle ilgili Türkiye'de yapılmış bütün çalışmaların, verilerin toplandığı, hepimizin oraya girdiği zaman birbirini görebileceği bir platform ve farklı disiplinlerle geliştirmek. Yüksek lisans ve doktora öğrencilerimiz de dâhil olmak üzere bu alanda çalışmak isteyenlerin sayısını artırmak da çok önemli olacaktır.

Ve tabii ki iyi örnekler... Sadece Türkiye için değil, dünyada da iyi örneklerin peşinde koşmak -ki bu alanda çok kolay değil.

En son olarak da bu alanda çok ciddi olarak beraberce çalışmaya ihtiyaç var. O yüzden bugün burada olduğunuz, bizimle beraberce çalışmaya, beraberce düşünmeye imkân verdiğiniz için çok teşekkür ederiz.

1. Oturum

2018 Çocuk İşçiliği ile Mücadele Çalışmaları-Sunumlar I

Bülent Gülçubuk – Ankara Üniversitesi

Türkiye’de Tarım Politikalarının Çocuk İşçiliğine Etkileri

Çocuk işçiliğinin, az gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerin önemli bir sorunu olduğunu belirtti. Milyonlarca çocuğun; fiziksel, zihinsel, eğitsel, sosyal, duygusal ve kültürel gelişimlerine zarar veren ve uluslararası normlara uygun olmayan koşullarda çalışmakta olduğu ve çocuk işçiliği sorununun, ülkelerin nüfus, eğitim düzeyi, ekonomik gelişme, istihdam ve genel kalkınma düzeyleriyle yakından ilgili olduğunu aktardı. Başta çocuk işçiliği olmak üzere sorunlar çözülmeden, çocuk işçiliği ortadan kaldırılmadan ve toplum genelinde refah tabana yayılmadan iyileşmenin mümkün olmadığını ekledi. Tarımdaki çocukların eşit yurttaşlık temelinde eğitim hakkına ve fırsatlarına kavuşturulmasının önemli ve çözümü ivedilik gerektiren bir sorun olduğunu belirtti.

Gülçubuk: “Kırsal kesimde 750.000-1.000.000 arasında ailenin kendi toprağı yoktur ve bu aileler geçim için başkalarının topraklarında çalışmak zorundadır. Bu konumda çalışanların %25-30’unu çocukların oluşturduğu tahmin edilmektedir. Başta tarım olmak üzere çocuk işçiliğine neden olan temel unsurlar; göç, bozuk gelir dağılımı, yetersiz eğitim, eğitimde fırsat eşitsizliği, nüfus artışı, işsizlik, yoksulluk, yetişkinlerin işsizliği, mevzuatın eksikliği ve etkin uygulanamaması, işverenlerin çocuk işgücü talebi, ücretsiz aile işçiliği ve tarımda istihdam çocuk işçiliğini belirleyen temel unsurlardır. Tarım özellikle çocuklar açısından en tehlikeli çalışma alanlarındandır. Çocukların erken yaşta çalışma yaşamına atılması, Türkiye’de önemli bir politik ve toplumsal sorundur.” diye belirtti. Türkiye’nin özellikle son 20 yılda izlenen tarım politikalarının çocuk işçiliğini yeniden ürettiğini aktardı. “Küçük çiftçiliğin tasfiyesi, uluslararası yaptırımlar, kırsal kalkınmanın göz ardı edilmesi, tarıma-kırsala yatırım transferi yapılmaması, kırsalda istihdam alanlarının açılmaması vb. unsurlar tarımda, kırsalda gelir düzeyini aşağıya çekmekte ve bu da daha fazla çocuk işçiliğine neden olmaktadır” diye aktardı. Başta tarım politikaları olmak üzere her alandaki uygulamaların çocuk dostu ve toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde yürütülmesinin bir zorunluluk olduğunu da vurguladı.

Sedat Benek – Harran Üniversitesi

Tarım Sektöründe Çocuk İşçiliğini Azaltmak

Sedat Benek, son 20 senedir alandaki çalışmaları ve karşılaştığı sorunlardan hareketle Şanlıurfa ilinde tarım sektöründeki çocuk işçiliğine ilişkin durumu aktardı. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı-GAP İdaresi Başkanlığı’nın desteğiyle, 23 Ocak’ta başlayıp 8 ay sürecek olan “Kadın Ellerle Eysel Üretimi Geliştirme Projesi”nin, mevsimlik tarım işçisi 30 kadının hijyenik bir ortamda çalışacağı bir evsel üretim (İsot ve Eshram üretimi) hedeflediğini aktardı. Mevsimlik tarım işçilerinin çok yoğun yaşadığı Şanlıurfa şehrinin Sırrın semtinde yapılacak olan bu projedeki tarım işçisi kadınlara bilgi, bilinçlendirme ve farkındalık oluşturmaya yönelik eğitimler verileceğinden bahsetti. Bunun sonucunda, bir kooperatif çatısı altında e-ticaret üzerinden ürettiklerinin (isot, salça ve eshram) satışının yapılacağı bir model denemesi yapacaklarını anlattı.

Ayrıca, MEB'in mevsimlik tarım işçilerin yoğun olduğu illerde, ilçelerde veya okullarda "Eğitime Erişim ve İletişim" adında bir birimin kurulması ve bu birimin sadece mevsimlik tarım işçisi ailelere ve dolayısıyla çocuklara kolaylaştırıcı öğretmen diye adlandırabileceğimiz bir rehberlik hizmetinin sağlanması gerektiğini belirtti. Eğitimine bilgi eksikliğinden devam edemeyen biri varsa doğru şekilde yönlendirmek üzere kolaylaştırıcı öğretmenlerce desteklenerek soruna bir çözüm bulunabileceğini vurguladı. Ayrıca, bu birim sayesinde çocuk işçilerle ilgili daha sağlıklı bir verinin oluşabileceğini vurguladı.

Çocuklara işgücü olarak bakıldığından ve özellikle kız çocukların yükünün daha ağır olduğundan bahsetti. Sedat Benek, "Urfa'da tarım sektöründeki çocuk işçi sayısının resmi rakamlara göre 20 bin ama yetkililerle konuşulduğunda aslında 40 binden fazla olduğu yönündedir. Bunun dışında hala çocuk yaşta evlilikler de devam ediyor" diye aktardı. Benek, daha önce yürüttüğü "Pamuk Tarlasına Değil Okula Gitmek İstiyorum" AB projesinde ikna edemedikleri aileler olduğunu ama ikna olup "*soğan, ekmek yerim ama çocuklarımı okuturum*" diyerek gerçekten çocuklarını okula gönderenlerin de olduğunu aktardı. Son olarak, Sedat Benek, yaklaşık Şanlıurfa ilinin %15'inin mevsimlik tarım işçiliği yaptığı, bu sebeple okullarda erişim ve iletişim birimi kurulmasının gerekliliğini vurguladı. Bu birim, aynı zamanda, en alttan bir veri oluşturarak üste doğru sağlıklı bir veri sayesinde okula erişime destek olunabileceğini vurguladı.

Saniye Dedeoğlu – Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Çocuk İşçiliği Saha Bulguları Değerlendirmesi

Saniye Dedeoğlu, UNICEF, Kalınma Atölyesi, Adil Emek Örgütü ve ILO ile saha çalışmalarıyla destekleyerek çocuk işçiliği araştırmaları yaptıklarından bahsetti. Son yıllarda daha çok tarım odaklı olmakla beraber bu tip araştırmaların sonucunda vardığı soruyu aktardı: "Çocuk işçiliğinde arz ve talep nedir?" Arzdan bahsederken hane temelli bir yaklaşımla yakın zamanda "Aile Profilleri Araştırması Raporu"nu yayımlayacaklarından bahsetti. Türkiyeli ve Suriyeli aile profilleri üzerinden, hem eğitime erişim hem de hanelerin maddi varlıkları ile ilgili karşılaştırma yaptıklarını anlattı. Arz yönlü etkileri ele alan Dedeoğlu, hem çok çocuklu olmak –böylece daha yüksek kazanç elde edilir- hem de bir derece tarımda çalışma bilgisine sahip olmanın belirleyici olduğunu belirtti. Ayrıca mevsimlik tarım işçiliğini babadan oğula aktarılan bir çalışma biçimi olarak değil, bir kriz durumuyla baş etmeye çalışan ailelerin yoksulluk nöbeti olarak adlandırılabilir olan durumun sonucunda yöneldiği bir sektör olarak tanımladı. Tarım sektörüne içkin olan talep koşullarının ise çocuk tanımında uzlaşmamak konusuna değindi, "bebekler için çocuk kavramı kullanılıyor, çocuk diye tanımladığımız gruba genç diyorlar ve böylece çocuk işçi çalıştırmıyoruz diyebiliyorlar" diye aktardı. Son olarak, tarımda bireysel değil de ekip olarak işe alındıkları için araya çocuk eklemek de böylece kolaylaşıyor diye ekledi.

Sinem Bayraktar – Kalkınma Atölyesi

UNICEF İşbirliğinde Çocuk İşçiliği ile Mücadele Programı

Sinem Bayraktar, Kalkınma Atölyesi'nin 2017-2018 yılları arasında tamamladığı 5 araştırma, 1 modeli ve 1 eğitim paketini hızlıca aktarmaya çalışacağını söyleyerek başladı. Çocuk işçiliğiyle mücadele programı olarak kısaca adlandırılan programın tam adının "kanıt oluşturma programı" olduğunu ve

UNICEF'in teknik ve finansal desteğiyle gerçekleştirildiğini aktardı. Kanıt oluşturma derken, yapısal sebepler, veriler ve deneyimlerin vurgulandığının altını çizdi. Tarım araçlarının kilit aktör olduğunu ne var ki kayıt dışılığın ve denetim eksikliğinin mevcudiyetini ve bu nedenle bir meslek haline getirilmesi gerektiğini anlattı. Temel eğitim eksikliğinin yanı sıra kendi işlerine dair de eğitimlerinin olmamasının zorlaştırdığını ekledi. Ayrıca, ücret ödeme sistemlerine de baktıklarını, farklı ödeme biçimlerinin çocuk işçiliğini etkilediğini, ürüne ve bölgeye göre daha detaylı çalışılması gerektiğini belirtti.

Sinem Bayraktar, çocuk işçiliğinin temel sebebinin aile bütçesine desteğe mecburiyet olduğunu ve bu durumun çocukların eğitime devamını engelleyerek "kayıp bir nesil" oluşmasına neden olduğunu vurguladı. Eğitim bu yoksulluk döngüsünü dönüştürüyor mu sorusuna kesinlikle toplumsal cinsiyet üzerinden bakılması gerektiğini de ekledi. Kız ve erkek çocuklarının işçilik süreçlerinin farklı işlediğinden bahsetti.

Bayraktar bunların yanı sıra program kapsamında Türkiye'de ilk defa ayakkabı ve mobilya sanayiinde çocuk işçiliğine dair araştırma yaptıklarını aktardı. Sektörde geleneksel üretim biçiminin devam ettiği küçük ve orta ölçekli işletmelerde çırak bulamama sorunu ve göçmen işçilerin artan mevcudiyeti saha çalışmasında sıkça bahsedilmiş. Son olarak, Adana'da mevsimlik tarım işçisi hanelerin yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesine dair çalışma yapıldığından; çadır yerleşimlerinin koşulları, çocukların koşulları, temel hizmetlere erişim gibi mevcut durumu her detayıyla değerlendirerek bir model oluşturulduğundan bahsetti. Bu modeli tüm METİP illerine yaygınlaştırmak istediklerini ekledi.

<http://www.ka.org.tr/TumYayinlar>

Ertan Karabıyık – Kalkınma Atölyesi

Mevsimlik Tarımsal Üretimde Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi - Yasal ve Kurumsal Boşlukların Azaltılması Projesi

Türkiye'deki yasaların boşluklarını bulmak üzere bir çalışma yaparak yayımladıklarını ve kurumların neler yaptıklarına baktıklarını aktararak, oluşturdukları çocuk işçiliği ile mücadele modelini anlattı. Çok aktörlü bir masanın etrafına oturulmadığı sürece çocuk işçiliği ile mücadelenin azaltılması ve uzun dönemde de çözümlenmesi mümkün değil diyerek modeldeki ana fikri aktardı.

15 senedir bu alanda araştırmalar yapan bir kooperatif olarak, artık daha farklı alanlara da yönelmek istediklerinden bahsetti. 2019-2020'de çocuk işçiliğinin bütün boyutları için bir sivil izleme modeli geliştirmeyi planladıklarını aktardı. Hem kamuyu hem de sivil toplum kuruluşlarını yerel düzeyde güçlendirerek kapasite geliştirmeye dair bazı çalışmalar planladıklarından bahsetti.

Ertan Karabıyık, aynı zamanda bugüne kadar çok çalışılmamış olan, ormancılık ve hayvancılık sektörlerinde çocuk işçiliği çalışmak istediklerini aktardı. Ayakkabı alanında yaptıkları çalışmayı da daha çok sayacığa odaklanarak sürdüreceklerinden bahsetti. Tütünde çocuk emeği araştırmalarını da yenilemek ve de yayımlamak istediklerinden söz etti.

Çocukların çalışmadan veya çalışma/yaşama ortamından kaynaklanan ölüm, boğulma, yaralanma ve zehirlenme gibi riskler ve yaşam hakkı ihlali durumlarını da çalışmaya ağırlık vermek istediklerini aktardı. Yalnızca Türkiye'de değil, Hindistan, Ürdün, Lübnan ve belki Suriye gibi ülkelerde de çalışan çocuklar için yeni modeller oluşturarak çalışmayı planladıklarını aktardı.

Tuğba Konaş – Her Çocuk Bir Dünya Projesi

Fındık Tarımında Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi

Fındık tarımında çocuk işçiliğine dair araştırma temelli değil, müdahale temelli bir çalışma gerçekleştirdiklerini söyleyerek başladı. Durak Fındık tarafından finanse edilen bu projede İkizce Kaymakamlığı ile birlikte çalıştıklarını ve çalışmayı Ordu ilinin küçük bir ilçesinde gerçekleştirdiklerini aktardı. Genelde büyük fonlar sahaya gelip araştırma sonrası giderken, yereli güçlendirmek önemsenirken, yaptıkları proje yerelde ilerlediği ve projede doğrudan üreticiyle çalışıldığı için işin sürdürülebilir hale geldiğinden söz etti.

Tuğba Konaş, fındık tarımında çocuk işçiliğinin önlenmesi için çocukların (5-14 yaş aralığı) daha güvenli bir alanda, bahçelerden uzak olarak eğitim, sağlık ve bakım hizmetlerinden yararlanılmasını sağlamayı amaçladıklarını anlattı. Bu sebeple fındık hasadı süresince çocuklara bir yaz okulu planladıklarını ancak İkizce METİP alanı olmadığından ortak bir yaşam alanı yokken çocukları toplayıp okula getirmenin zor bir süreç olduğunu da anlattı.

Genelde bahçe sahibi erkekler olduğu için onlara çocuk işçiliğinin yasak olduğunu anlatırken bu kez yereldeki kadınlara anlatıldığını ve onların da sorunlarını belirlemek üzere çalıştıklarını aktardı. Tuğba Konaş, çoğu kadının çocuk işçiliğini ve yasak olduğunu bilmediklerini ifade ettiğini söyledi. Programa katılan bütün aktörlere ayrımcılık ve çocuk koruma gibi eğitimler verildiğini de ekledi. Yalnızca mevsimlik tarım işçisi çocuklar değil, yereldeki çocukları da dâhil ederek 127 çocuğa hizmet verdiklerini ve böylece çocukların kaynaşmalarının da sağlandığını belirtti. Ancak, tarım araçları hayır dediği takdirde ailelerin çocuklarını isteseler de yaz okuluna gönderemediklerini aktardı. Böylece Tuğba Konaş, tarım araçlarının yasal statülerine de değinmiş oldu.

<http://www.hercocukbirdunya.org/anasayfa.html>

Burcu Kuğu Bolak ve Hande Özhabeş – Adil Emek Örgütü

Fındık, Pamuk ve Tekstil Alanında Çocuk İşçiliği ile Mücadele

Burcu Kuğu Bolak, tedarik zincirlerinde durum tespiti yaparak kamuya açık raporlayan Adil Emek Örgütü'nün, bu sene yoğunlukla fındık ve ek olarak da pamuk ve tekstilde çocuk işçiliği çalıştığını aktardı. Projelerin temel amacı, çocuk işçiliğini önlemek ve çalışma koşullarını iyileştirmek. 2016-2018 yılları arasında fındıkta çocuk işçiliği ile mücadele projesinin, Nestle'nin 2 tedarikçisi Balsu ve Olam ile Çalışma Bakanlığı'nın işbirliğinde gerçekleştirildiğini aktardı.

Başka bir dünya mümkün olana kadar özel sektörle bu mücadele ve önleme çalışmalarını sürdüreceklerini belirtti. Bu durumun sürdürülebilir bir mücadele alanı yarattığını da ekledi. Karadeniz bölgesine ek olarak, Şırnak, Cizre, Mardin ve Diyarbakır'da eğitimlere ve çalışmalara devam ederek bunun yerelde sürdürülmesi gereken bir proje olduğunu da firmaların kabul ettiğini aktardı. Proje kapsamında 40 tane alt çalışma yaptıkları ve bu alt çalışmalardan birinde de tarım araçlarını araştırdıklarından bahsetti. Ancak tüccarlar ve çiftçileri de ekleyerek, tüm aktörlerin çalışılması gerektiğini de ekledi.

Hande Özhabeş, 2018'in son çeyreğinde başlamış olan tekstil alanındaki projeden bahsederek başladı. Çalışma Bakanlığı ve 3 sendika ortaklığıyla gerçekleştirilen bu projeye tedarik zincirlerinin derinliklerine

bakmayı hedeflediklerini ve fason üreticilerle çalışmak istediklerini belirtti. İş sağlığı, iş güvenliği ve çalışma koşullarına hâkim olmak adına yürütecekleri bu projede 10 tane pilot vakada karşılaşılan uygunsuz durumları incelemek istediklerini aktardı. Sonuç olarak, iyi uygulama örnekleri çıkartarak yaygınlaştırmayı hedeflediklerini belirtti.

<http://www.fairlabor.org/global-issues/hazelnut-project-in-turkey/reports>

Ozan Çetin – Genç Hayat Vakfı

Fındık Bahane Projesi

Ozan Çetin, 2008 yılında kurulmuş olan Genç Hayat Vakfı'nın 11-18 yaş grubunun güçlenmesi üzerine bakanlıkların ilgili birimleri ile çalıştıklarını aktararak başladı. 2014 yılında ise Fındık Bahane Projesi ile çocuk işçiliğini önlemeye dair çalışmaya başladıklarını aktardı. Amaçladıklarının ise bir çocuğun hayatına nasıl dokunabilecekleri, bahçe alanından okula nasıl kazandırabilecekleri olduğunu belirtti. O bir çocuğa henüz ulaşamadıklarını, ancak bu konuda çalışmaya devam edeceklerini ekledi.

Bu projede, Batı Karadeniz bölgesinde bir yaz okulu modeli geliştirerek hasat bölgesindeki çocuklara ulaşmayı hedeflediklerini aktardı. 2016 yılında Adil Emek Örgütü'nün çalışmasıyla bir arada bunu sürdürdüklerini anlattı. Çocukları yerelde çalışanlarla bir araya getirmeye çalıştıklarını söyledi, böylece oradaki kamu çalışanları, çocukları ilgili tesislere yönlendirmeye devam edebilir diye de ekledi. Ozan Çetin, 12-16 yaş aralığındaki çocuklara, bahçeye gitmek yerine yaz okuluna gelmeleri koşuluyla okullarına döndükleri zaman dilimi için burs vererek eğitime devam etmelerine destek olduklarını aktardı. Yalnızca hasat alanında değil, yaşadıkları yerlerde de çalışmalara devam ederek orada da yerelle iletişime geçtikleri, ihtiyaç analizleri ve aile eğitimleri gerçekleştirdiklerinden bahsetti. Kadının bulunduğu bölgede istihdam alanına dâhil olması sağlanabilirse çocuklar da eğitim süresince o bölgeden çıkmamış olurlar diyerek ihtiyaç analizlerindeki amaçlarını da belirtti.

Son olarak, tarım araçlarına da sertifika vermek üzere eğitimler düzenlediklerini ve aynı zamanda öğretmenlerle de bir araya gelerek çocuk işçiliğine dair yenilikçi, bütüncü ve yenilikçi yaklaşımlarla eğitimler gerçekleştirdiklerini anlattı.

<https://genchayat.org/>

Berivan Çite – Hayata Destek Derneği

Türkiyeli ve Suriyeli Çocuklar Arasında Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Projesi

Berivan Çite, Hayata Destek Derneği'nin 4 temel çalışma alanı olduğundan bahsederek söze başladı. Bunlar; mülteci destek programı, mevsimlik tarımda çocuk koruma programı, acil yardım ve kapasite geliştirme programı. Mevsimlik tarımda çocuk koruma programının, 2012'de Ordu'da "Çocuk Eli Değmeden Projesi" ile başladığını aktardı. Temel yaşam koşullarının iyileştirilmesi, hizmetlere erişim ve çocuk işçiliğinin önlenmesi yönünde çalışmalar yapıldığından söz etti. Çadır alanlarında psiko-sosyal destek aktiviteleriyle çocuğun iyi olma halini sağlama çalışmaları yaptıklarını da ekledi. 2014'te de Düzce'de bu çalışmayı sürdürerek "Bu İş Çocuk Oyunağı Değil" kampanyasını başlattıklarını aktardı.

Bu kampanya ile toplumun tüm aktörlerine çocukların çalışamayacağını anlatmak ve çocuğun neden orada olduğunu konuşmak için bir alan yaratıldığını belirtti.

Berivan Çite, 2016 yılında, Türkiye'nin mevsimlik tarıma en çok işçi veren ilçelerinden birisi olan Viranşehir'de toplum merkezi kurulduğunu -UNICEF ile çocuk işçiliğiyle mücadele çalışmalarına devam etmekte- ve geri kalan illerde de sahada çalışmaya devam ettiklerini aktardı. Sahada görülen en büyük problem olarak da çocuk işçiliği algısının ve çocuğun kendi algısının sahada eksik olduğunu ekledi. 2018'de de UNICEF ile birlikte özellikle mevsimlik tarımda ve çocuk işçiliğinin diğer en kötü biçimlerinde uygulanabilecek psiko-sosyal destek modelleri oluşturdıklarından söz etti.

<https://www.hayatadestek.org/>

Zübeyde Ekmekçi – Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği

Sokakta Yaşama ve Dilencilik Faaliyetinde Bulunan Suriyelilerin

Sosyal Yapılarını Geliştirme Projesi

Zübeyde Ekmekçi, 1995'ten beri SGDD olarak sahada faaliyet gösterdiklerini ve Adana sahasındaki çalışmalarından bahsedeceğini söyleyerek başladı. 2016'dan beri UNICEF işbirliğinde yürütülen "Al Farah Çocuk ve Aile Destek Programı"ndan bahsetti. Sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı 9 ilde, Al Farah Çocuk ve Aile Destek merkezleri ve saha ofisleri aracılığıyla en hassas durumda olan kadın ve çocuklara yönelik psiko-sosyal destek verdiklerini aktardı. Çalışmanın dinamiğini saha belirlediği için Adana sahasında ağırlıklı olarak erken evlilik, çocuk yaşta evlilik ve çocuk işçiliği hassasiyetlerini ve bu hassasiyetlerin doğurduğu riskleri tespit ederek bu alanlarda çalışmalar yürütmeye başladıklarını aktardı.

Zübeyde Ekmekçi, Adana'da çocuk işçiliğinin çoğunlukla mevsimlik tarımda olduğunu; ancak, sığınmacı ve mülteci gruplarda sokakta çalışan ve dilenen çocukların da olduğu aktardı. Buradan yola çıkarak Adana Valiliği Koordinasyonunda, Adana Büyükşehir Belediyesi, Adana İl Göç İdaresi Müdürlüğü, Adana İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Adana İl Emniyet Müdürlüğü, Kızılay ve SGDD işbirliği ile yürüttükleri çalışmanın detaylarını aktardı. 2017'de valiliğin ilgili kurumlara bir talimat yayınladığını ve talimatta sokakta çalıştırıldığı ya da dilendirildiği tespit edilen çocukların, aileleriyle birlikte Osmaniye - Düziçi Geçici Barınma Merkezine gönderileceği bilgisini gördükten sonra valilikle iletişime geçerek farklı bir yol izlemenin mümkün olduğunu konuştuklarını aktardı. Al Farah Çocuk ve Aile Destek Programı kapsamındaki toplum temelli koruma uygulamaları, güçlendirme çalışmaları ve psiko-sosyal destek aktivitelerine dâhil etmek üzere emniyet ve zabitanın SGDD'ye 55 çocuk yönlendirdiğini ve böylece, aileleriyle beraber 102 kişiyi bu programa dâhil ettiklerini ekledi.

<http://sgdd.org.tr/>

2. Oturum

2018 Çocuk İşçiliği ile Mücadele Çalışmaları-Sunumlar II

Bülent İlik – Başkent Üniversitesi

Antalya Zeytinköy Çocuk Yaz Okulu

2017 ve 2018 yıllarında, Antalya’da Gebizli ve Yeşildere mahallelerinde Başkent Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü ve Muratpaşa Belediyesi işbirliği ile iki yaz okulu çalışması yaptıklarını belirtti. Bu mahallerde; uyuşturucu, çocuk işçiliği ve evliliklerinin, yoksulluk ve sosyal dışlanma sorunlarının yaygın olduğunu belirtti.

Bülent İlik, çocukların sokaklarda, eğlence yerlerinde çalıştıkları, torbacılık yapanların olduğunu ve bu çocuklara yönelik “eğlenerek öğrenme” temalı çalışmaları yaklaşık 30 kişilik bir ekiple gerçekleştirdiklerini aktardı. Bu yaz okullarında; ilgili tüm paydaşlarla işbirlikleri yaparak sorunu görünür kılmayı ve çocuklara farklı rol modeller gösterebilmenin amaçlandığını ve bunun kısmen başarılı olduğunu belirtti. Adrese dayalı kayıt sisteminin benzeşik kültürdeki çocukları bir araya getirerek eğitim ortamında ve eğitime devamda aksaklıklara neden olduğu için tekrar gözden geçirilmesinin gerekliliğini ve kadının güçlendirilmesine yönelik çalışmaların önemini vurguladı. Etkili bir çocuk politikası gerekliliği, üniversite ve STK'ların yaptıkları çalışmalara sorgulayıcı yaklaşılması, STK çalışmalarının görünürlüğü artırma ve savunuculuk hedefli olması ve etkili bir müdahale için sosyal hizmet alanından uzmanlarla çalışılması konularında da değerlendirmeler ve öneriler sundu.

Süleyman Gök – Sürdürülebilir Kalkınma ve Girişimcilik Derneği

Geleceğimiz için En İyisini Biz Yaparız

İzmir’de Konak’ın dezavantajlı bölgelerinde 9-15 yaş arasında mülteci ve Roman çocuklarla birlikte gerçekleştirdikleri projeyi veriye dayalı ve hak temelli bir yaklaşımla 5 aydır sürdürdüklerini aktardı. Projenin başlangıcında yaptıkları saha araştırmasının verileri ile çalışmalarını planladıklarını, çocukların okula devamlarını artırmaya, okulu sevdirmeye yönelik bir mentorluk programı gerçekleştirdiklerini ifade etti. Projenin sürdürülebilirliği için sosyal girişimcilik çalışması olarak çocuk dostu ürünler yaptıklarını ve yerelde kamu, STK ve özel sektörden aktörlerin yer aldığı “İzmir Çocuk Çalışmaları Ağı”nı kurduklarını belirtti. Yerelde çocuk politikalarının farklı kurumlar özelinde ana akımlaştırmanın önemine değinen Gök, ayrıca projede kız çocuklarının güçlendirilmesine, Milli Eğitim Müdürlüğü’nün paydaş olması ile kamunun destekleyici rolüne ve çocuğun çevresindeki yetişkinlere yani ailelere, öğretmenlere bilgilendirmelerine önem verdiklerini belirtti.

<http://surkalgir.org/>

Kasım Karataş – Hacettepe Üniversitesi

Ankara Sokaklarında Çalıştırılan Çocuklar

Kasım Karataş, işbirliği olanaklarını artırmak için bugüne dek içinde yer aldığı çalışmalardan örnekler vereceğini söyleyerek söze başladı. Kendisinin de 5-6 yaşından itibaren çok farklı işlerde çalıştığını ve aynı zamanda eğitime devam ettiğini belirtti. Çocuk işçiliğinin eski bir konu olmakla birlikte hala eskimeyen bir konu olduğunu ifade eden Karataş, konuyla ilk akademik temasının 1983 yılında gerçekleştirdikleri lisans bitirme teziyle (mobilya sektöründe çalışan çocuklar) olduğunu söyledi. Mezuniyetinin ardından Dünya Sağlık Örgütü'nce desteklenen ve Hacettepe Üniversitesi'nce gerçekleştirilen Çocuk İşçilerin Sağlık Sorunları (ÇİSA) araştırmasında çalışan Karataş, 1990 yılında UNICEF tarafından desteklenen Ankara ve Urfa Sokaklarında Çalışan Çocuklar araştırmasında görev aldı. Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı'nın 22.08.2002 tarih ve 18433 sayılı yazılılarıyla kurulan Hacettepe Üniversitesi Çocuk Hakları Uygulama ve Araştırma Merkezinin müdür yardımcılığını ve halen müdürlüğünü yürüten Karataş, bu merkez bünyesinde birçok çalışma yürüttüklerini ifade etti. Merkez aracılığıyla 2003 yılında Dünya Bankası desteğiyle gerçekleştirilen "Assessment of Street Children Projects in Five Provinces in Turkey" başlıklı araştırmadan ve 2016 yılında ASPB İl Müdürlüğü'nün talebi, ILO Türkiye'nin desteği ile gerçekleştirilen "Ankara Sokaklarında Çalıştırılan Çocuklar: Sorunlar ve İhtiyaçlar" araştırmasının sonuçlarından örnekler verdi. Çok disiplinli, çok sektörlü bir şekilde hazırlanacak çocuk politikasının elzem olduğunu ama buna ne zaman sıranın geleceği konusunda çok umutlu olmadığını söyleyen Karataş, üniversiteler ve STK'lar olarak yaptıklarını devam ettirmenin, özellikle birbirimizin çalışmalarından haberdar olmanın ve güç birliği oluşturmanın önemli olduğunu da ekleyerek sözlerini tamamladı.

Meltem Dayıoğlu Tayfur – Ortadoğu Teknik Üniversitesi

Türkiye'de Zorunlu Eğitim Süresinin Uzatılmasının Çocuk İşçiliğine Etkisi

Murat Kırdar ile "zorunlu eğitim süresi çocuk işçiliğini azaltmada etkili midir?" sorusunu temel alarak 5 yıllık zorunlu eğitimden 8 yıllık zorunlu eğitime geçilen 1997 yılı eğitim reformunun etkisine baktıklarını, henüz tamamlamadıkları araştırmada ise 1997 dışında sekiz yıllık zorunlu eğitimin on iki yıla çıkarıldığı 2012 reformunun etkilerini de incelediklerini belirtti. Çocukların zamanlarını nasıl değerlendirdiklerinden yola çıkarak; işgücü, eğitim ve ev işleri çıktılarına baktıklarını ifade eden Dayıoğlu Tayfur, sunumda gösterdiği grafiklerle TÜİK tarafından ilk defa 1994 yılında yapılan çocuk işgücü anketinden 2006 yılındaki araştırmaya kadar muazzam bir iyileşme kaydedildiğini belirtti. 2006 ile 2012 arasında ise çocuk işçiliğinde anlamlı bir değişim olmadığını ifade etti. 1997 yılında zorunlu eğitim süresindeki artışın 1999 ve 2006'daki çocuk işgücü oranlarında azalmada etkili olurken 2012'de olumlu bir etkinin neden göremediklerini araştırdıklarını söyledi. Ayrıca eldeki verilere dayanarak; zorunlu eğitim süresinin uzamasının en çok kırsaldaki kız çocuklarının eğitimini etkilediğine, liseye devam konusunda ise erkek çocukları etkilediğine dair bulguları paylaştı. Sahada küçük ölçekli çalışmaların yanı sıra topyekûn ve hızlı değişim için makro politikalara ihtiyaç olduğunu, bu makro politikalardan biri zorunlu eğitim olup olamayacağına dair 2012 eğitim reformunun etkilerini incelemeyi tamamladıktan sonra öneriler sunacaklarını belirterek sözlerini tamamladı.

Burcu Meltem Arık Akyüz – Eğitim Reformu Girişimi (ERG)

Eğitim ve Çocuk İşçiliği

ERG olarak 2007’den bu yana her yıl düzenli olarak çocukların nitelikli eğitime erişmelerine dair durumu ortaya koyan raporlar hazırladıklarını; sunumunda da çocuk işçiliği ile ilişkili eğitime dair göstergeleri ve eğitime dair genel evreni paylaşacağını söyledi. OECD tarafından yapılan PISA 2015 sonuçlarına göre çocukların okula aidiyet hissini en düşük olduğu ülkenin Türkiye olduğunu belirtti. Bu konunun okul terki ve okul devamsızlığı ile ilgili olduğunu; parçalı, bir arada yaşamı desteklemeyen, ayrımcılık konusunda tekrar gözden geçirilmesi gereken bir eğitim içeriğinin de benzer şekilde çocukların okulla kurdukları ilişkiyi etkilediğini ifade etti. Okullaşma ve okula devamsızlık oranları, açık öğretim verileri, ne okulda ne istihdamda olan gençlere ait verileri Suriyeli çocukların okullaşma oranları, ikili eğitimin sonlandırılması, bölgeler arası farkların yüksek olması gibi çocuk işçiliği ile mücadele ve eğitim alanı ile ilgili güncel verileri paylaştı. Okullaşma oranlarında %100’e erişmek için okul dışında olan çocukların kimler olduğuna bakılması, açık öğretim verilerinde sayılar kadar bu eğitimin niteliğinin araştırılması, çıraklık eğitiminde çocuğun haftanın beş gününü geçirdiği sürecin denetlenmesi ve çocuk hakları açısından değerlendirilmesi, çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerinin dikkate alınması, çocuk katılımı, okul yapılarının gözden geçirilmesi ve bazı bölgelerde öğretmenlerin yıl içindeki hareketliliğinin çocuklar üzerindeki etkisinin incelenmesi gibi konularda adımlar atılmasına ihtiyaç olduğunu belirtti.

<http://www.egitimreformugirisimi.org/>

Z. Hande Sart ve Büşra Erdoğan – Boğaziçi Üniversitesi

İşimiz Okumak Projesi

2008 yılında Milli Eğitim Bakanlığı İşbirliği ile “1 Kalem Tutan Eller” ismi ile başlayan proje, 2010’da İstanbul’da İl MEM işbirliğinde çocuk emeğinin kötüye kullanılması ile mücadele etmek üzere “İşimiz Okumak” ismi ile devam ettiği aktarıldı. Z. H. Sart, çocuk emeğinin kötüye kullanımının tek nedeninin ekonomik olmadığından ve okulun hem iten hem çeken etmenleri olduğundan hareketle, okula devam etmeme riski olan ve çalışan çocuklara yönelik bir okul müdahale programı geliştirildiğini belirtti. Projenin akademik danışmanları Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü’nden Dr. Ayşe Caner ve Doç. Dr. Z. Hande Sart olduğunu belirtti. İstanbul İl MEM düzeyinde okula devam eden ve çalışan çocukların yoğun olduğu okulların belirlenmesi ile okulların kendi dinamiklerine uygun şekilde ikincil önleyicilik kapsamında müdahale programını uyguladıkları ifade edildi. Çok paydaşlı kalabalık bir ekiple gerçekleştirilen projedeki okul müdahale programında haftada 4 saat okulda çocukların akademik başarılarını artırmak ve okulda kalma saatlerini artıran okuldaki öğretmenler tarafından verilen yetiştirme kurslarının önemli olduğu vurgulandı. Çocuklara yönelik bu kurslar dışında çocukların sosyal duygusal gelişimlerini destekleyecek atölyelerin (drama atölyeleri dâhil) ve okul gezilerinin, ebeveynlere ve öğretmenlere yönelik farklı seminer ve eğitim çalışmalarını yapıldığı aktarıldı. 10 sene içinde 13 farklı ilçede 45 farklı okulda 6237 çocuk ve 317 öğretmen ile çalışıldığı ve müdahale programı ardından 914 çocuğun para karşılığı çalışmayı bıraktığı açıklandı. B. Erdoğan, sözlerini çalışan çocuklarının seslerinin duyurmanın çok önemli olduğunu vurgulayarak ve bu proje kapsamında çalışan çocukların seslerini duyurmaya çalışan, nitel yöntemlerle gerçekleştirilen iki tez çalışmasının varlığından bahsederek sonlandırdı.

Seda Akpınar – Concern Worldwide Türkiye

Eğitim Yoluyla Çocuk İşçiliğiyle Mücadele

Şanlıurfa'daki kayıtlı mülteci çocukların yüzde 54'nün, Türkiye genelindeyse mülteci çocukların yüzde 38'inin okula erişiminin olmadığını söyleyerek sözlerine başladı. Şanlıurfa'daki okula devam oranının düşüklüğünden dolayı mülteci aileler arasında bir saha araştırması yürüttüklerini ve sonuç olarak okula devam konusundaki en büyük engel olarak çocuk işçiliği ile karşılaştıklarını ilettiler. Bu nedenle çalışan çocuklar için bir okullandırma projesine başladıklarını sözlerine ekleyerek devam etti. Proje kapsamında belirlenen çalışan çocukların aileleri ile görüşmeler yapılıyor ve eğer çocuklar iş yaşamından ayrılıp okula dönerlerse çocuğun okula %90 oranında devamlılığı halinde aile nakdi olarak destekleniyor. Ayrıca ailenin nakdi olarak desteklendiği süre boyunca çocuğun ve ailenin durumlarının yakından takip edildiğini de ekledi. Proje çalışması boyunca; ailelerin yüksek kazanç beklentisi, ailenin ihtiyaçlarının çok daha fazla olması nedeniyle yapılan yardımın yetersiz kalması, ev eksikli çalışan çocukların belirlenmesi, kız çocuklarının programa dâhil edilmesindeki zorluklar gibi sorunlarla karşılaştıklarını söyledi. Projenin ilerleyen dönemlerinde, bu ailelerin sürekli kaynaklarının oluşması ve güçlenmeleri için yapılacak çalışmaların geliştirilmesi çalışılmalarının artırılmasının hedeflendiğini söyleyerek konuşmasını sonlandırdı.

<https://www.concern.net/where-we-work/middle-east/turkey>

Ece Yeni – Türk Kızılayı Bağcılar Toplum Merkezi

Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Çocukların Eğitime Erişimi ve Katılımı

2016 yılında İstanbul Avrupa yakasında bir saha analizi yapıldığını ve en riskli ve ihtiyaçlı grupların Bağcılar'da yaşadığını belirlendiğini söyledi. Bu sebeple Bağcılar, Göztepe Mahallesi'nde Kızılay Bağcılar Toplum Merkezi açıldı. Sahadaki sorunlar açısından; mülteci ailelerin hizmetlere ulaşmasında zorluklar yaşandığı ve hizmetler hakkında bilgi sahibi olmadığı, çocukların yoğun çalışma ve erken evlenme riski altında olduğu gibi sonuçlara ulaştıklarını ilettiler. Bu karşılaşılan sorunlarla ilgili olarak; kurum işbirlikleri, vaka bazlı birebir müdahaleler ve önleme çalışmalarının en temel mücadele yöntemleri olarak seçildiğini söyledi. Kızılay'ın koruma programı kapsamında çocukların çalışma riski altında olmasının en baş nedenlerinden biri sosyoekonomik nedenler olduğu için sosyal hizmetler ile iletişime geçilerek SHM'nin koruma mekanizmalarının risk altındaki çocuklar için işlerliğini arttırmaya çalışıldığını aktardı. Yine koruma çalışmaları kapsamında yoğun vaka takipleri yapıldığı ve önleme çalışmaları için de Kızılay bünyesindeki psiko-sosyal destek birimi ile ortaklaşa çalışmalar yürütüldüğünü aktardı.

<http://www.kizilaytoplummerkezleri.org/>

Ayşegül Kanal – İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi

Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Araştırma ve Model Geliştirme Projesi

2017 senesinde Bağcılar'da çocuk işçiliğine dair bir saha araştırması yürütüldüğünü ve bu araştırmanın sonucunda belirlenen sorunlar etrafında 2018 senesinde bir projeye başlandığını söyleyerek

konusmasına başladı. 2018 projesinde; araştırmada vurgulanan sahadaki veri eksikliği ve yaptırımlarına yetersiz kalması gibi nedenlerle saha çalışmaları, çalışma riski altındaki çocukların yavaş yavaş okula devamsızlıklarının artması nedeniyle okul ve öğretmenlerle çalışmalar ve ocuk işçiliğine dair farklı algılar nedeniyle kamuoyunda bilinç uyandırma faaliyetleri planlandığını ilettiler. Proje kapsamında Bağcılar Belediyesi'nde zabıtarlar başta olmak üzere direkt sahada çalışan kişiler ile ocuk işçiliğine dair eğitim toplantıları yapıldığını, okul çalışmaları açısından risk altındaki çocukların okula bağlılığını arttırmak için bir 'Kapsayıcı Eğitim Rehberi' hazırlandığını ve son olarak kamuoyunda bilinç uyandırma çalışmaları için bir giriş seviye online eğitim modülü hazırlandığını söyledi. Sahada çalışırken farklı kuruluşların ve hedef gruptaki kişilerin farklı yoğunlukları olabildiğinin çalışmalara açısından atlanmaması ve dikkat edilmesi gereken bir etken olduğunu belirterek sözlerini sonlandırdı.

<https://cocuk.bilgi.edu.tr/>